Nye fremtidsudsigter for børn og unge i Grønland

AF GERT SØNDERGAARD MADSEN

Gert Søndergaard Madsen (f. 1957), uddannet pædagog, Msc i Systemic leadership and organisation. Efter 18 år i praksis dels som institutionsleder, dels som konsulent blev han ansat ved Pædagoguddannelsen Peter Sabroe i Århus som lektor i pædagogik og som projektleder med bl.a. uddannelsesprojekter i Grønland.

I 2009 bevilgede VILLUM FONDEN 1.924.200 kr. til et samarbejde mellem Grønlands Socialpædagogiske Seminarium og Pædagoguddannelsen Peter Sabroe om et fornyelsesprojekt, der skal uddanne og efteruddanne pædagogisk personale inden for arbejdet med Udsatte Børn og Unge. Projektet skal dels give det pædagogiske personale et kompetenceløft (UBU-kurser), dels uddanne en gruppe af erfarne socialarbejdere (ressourcepersoner) til at undervise og formidle faglig udvikling i institutioner og forvaltninger til gavn for udsatte børn og unge. En vigtig del af konceptet er, at der tages hensyn til grønlandske traditioner og identitet, så fornyelsesprogrammet bliver til i en dialog mellem grønlandske og danske pædagogiske metoder. Det er muligt at orientere sig yderligere på hjemmesiden www.ubu.gl.

Udfordringen

Grønland er på den ene side et naturmæssigt smukt land, befolket med ressourcerige mennesker, der kan og vil noget med hinanden og deres land. Men det er også et samfund, som hovedkulds er smidt ind i den nordvestlige civilisations samfundsudvikling.

Den meget hurtige samfundsforandring har været medvirkende til de sociale problemstillinger, man ser i dag, hvilket bliver meget synligt, når befolkningen kun tæller ca. 50.000 borgere. Enhver grønlænder har i sit nærmeste netværk adgang til at konfronteres med de svære sociale problemer, som ifølge Grønlands Selvstyre desværre er en del af virkeligheden for en del af landets børn og unge: Svigtende trivsel; afhængighedsskabende problemer; fysisk og psykisk vold i nærrelationer; for ringe kompetenceudvikling; ressourcesvage familier; seksuelt misbrug samt problemer i forhold til skole og fritid.

Flere undersøgelser (bl.a. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd og Else Kristensen: "Børn i Grønland – En kortlægning af 0-14-årige børns og familiers trivel" fra 2008) har vist, at ganske mange børn i Grønland har det svært.

Det fik det daværende landsstyre til i 2008 at nedsætte syv arbejdsgrupper, der skulle komme med anbefalinger på børne- og familieområdet, bl.a. i forhold til problemer som fysisk og psykisk vold, skole og fritid samt ressourcesvage familier. Arbejdet i arbejdsgrupperne har været højt prioriteret af den nye socialminister Maliina Abelsen.

Blandt de særligt prioriterede opgaver, som blev resultatet af udredningen, var "Intensivering af

Engagerede deltagere i det nye uddannelsesforløb, som skal bidrage til at forbedre forholdene for udsatte børn og unge i Grønland. Foto: Grønlands Socialpædagogiske Seminarium

efteruddannelse for ansatte inden for socialområdet". Der sættes her fokus på at bryde en ond spiral med tilbagevendende sociale udfordringer for børn og unge ved at sikre, at det sociale personale, som skal håndtere vanskelighederne, har en fornøden og tidssvarende uddannelse og viden om de metoder, der virker i familiebehandling, forebyggelse og social støtte. Ifølge Departementet for Sociale Anliggende har det indtil nu været sådan, at mange stillinger inden for det sociale område besættes af ufaglærte eller personer med anden faglig baggrund, fordi der mangler faglært arbejdskraft.

SFI foretog i 2009 en undersøgelse med kortlægning af 0-14-årige børns og deres familiers trivsel i Grønland (Christensen, et al. 2009). Her anbefales det ligeledes at igangsætte specifik uddannelse og sørge for supervision til de ansatte på socialforvaltningerne, så de bliver bedre til at vide, hvordan de skal handle, når der er risiko for, at børn er udsat for omsorgssvigt. Endvidere anbefales det at styrke såvel faglærte som ufaglærte læreres viden om, hvilke forhold der bør medføre specialundervisning eller særlig støtte.

Et nyt socialt initiativ

Med ovenstående udfordringer som udgangspunkt udviklede pædagoguddannelsen Peter Sabroe i samarbejde med Grønlands Socialpædagogiske Seminarium i Ilulissat i 2008 en specialuddannelse, der er rettet mod socialarbejdere, som løser opgaver i forhold til udsatte børn og unge.

Projektet har været delt op i et UBU-kursus og en ressourceperson-uddannelse. UBU-kurserne skal medvirke til at sikre kvalificeret arbejdskraft bredt til det sociale område, hvor der både sker stor udskiftning af arbejdsstyrken pga. udbrændthed og er brug for at opkvalificere den faglige indsats. Derfor er formålet med uddannelsen at medvirke til udvikling af realkompetencer og derigennem sikre mere stabilitet i personalegrupperne, bremse tendenser til udbrændthed blandt de ansatte og således overordnet kvalificere indsatsen over for udsatte børn og unge i Grønland.

Projektets primære målgruppe er ansatte, der arbejder med udsatte børn og unge på hhv. offentlige og private dag- eller døgninstitutioner eller socialforvaltninger. Sekundært er det de konkrete udsatte børn og unge samt deres familier, som de ansatte arbejder med i hverdagen.

Desuden introducerer projektet en ny og netværksbaseret tilgang til social kompetenceudvikling, som bygger på grønlandsk tradition for gensidig og uformel oplæring, nemlig uddannelse af et antal særlige sociale ressourcepersoner. Disse skal lokalt kunne tage del i social problemløsning ved at undervise, igangsætte, inspirere, være mentorer og generelt medvirke til en holdningsændring og opkvalificering i det sociale og pædagogiske arbejde i Grønland. De vil desuden kunne igangsætte nye initiativer til at fremme social ansvarlighed. Målet er en kombination af formel og uformel kompetenceudvikling hos ansatte i institutioner og forvaltninger.

På nuværende tidspunkt har knap 100 socialarbejdere og andre relevante faggrupper gennemført de fire grundmoduler. Her er de med udgangspunkt i egen praksis blevet undervist i socialpædagogik, pædagogiske metoder, konflikthåndtering, og hvordan de konkret kan håndtere vanskelige sociale møder, som involverer udsatte børn og unge. Fra denne gruppe er rekrutteret syv ressourcepersoner. De er blevet undervist i deres eget supplerende forløb og har samarbejdet med et parallelt kørende basishold som 'kaniner' for deres proces i at undervise andre.

Det er et vigtigt element i projektet, at fornyelsesprogrammet bliver til i en dialog mellem grønlandske og danske pædagogiske metoder. Foto: Grønlands Socialpædagogiske Seminarium

Kompetenceudvikling

Al undervisning er foregået på Grønlands Socialpædagogiske Seminarium SPS under ledelse af rektor Nuka Kleemann i Ilulissat. Der er undervisning fra lørdag til onsdag med fuld lærerdækning, dvs. fem dage a syv lektioner, med tre undervisere, to fra Peter Sabroe Seminariet i Danmark og to fra SPS. Seminariets almindelige studerende deltager desuden sammen med kursisterne én gang pr. modul i et oplæg/en workshop, som underviserne fra PPS/SPS holder.

Uddannelsen introducerer helt nye metoder, men bygger også videre på erfaringer fra en decentral efteruddannelse af socialt personale, som blev gennemført med tre hold tre steder i Grønland i 2007-08: I Qaqortoq, Ilulissat og Nuuk. Gennem uddannelsens fire moduler er undervisningen både fagligt-teoretisk og pga. deltagernes ikkeboglige baggrund også for en vis del baseret på kropslig aktivitet og dramametoder, som afveksler med traditionel undervisning. Deltagerne skal afprøve nye former og nye måder at se på sociale problemer og det socialpædagogiske arbejde og igennem cases og øvelser få erfaring og fornemmelse for, hvad de selv kan, og hvor de mangler flere kompetencer.

Evalueringen af den første efteruddannelse har bekræftet behovet for en kombineret uformel og struktureret formel uddannelse, og for at flere ansatte, der arbejder med omsorgssvigtede børn og unge, i de kommende år tilbydes mulighed for efteruddannelse og opkvalificering. Det er på længere sigt planen, at efteruddannelsen skal overtages af lokale undervisere, som er ansat på SPS.

Ressourcepersoner

Blandt initiativerne er et formidlingsseminar, 'Working Lab Greenland', som er tilrettelagt og organiseret af de syv kommende grønlandske sociale ressourcepersoner. Seminaret har form af en dramatisk visualisering af sociale problemstillinger i form af sceniske forestillinger, efterfulgt af faglige drøftelser, som involverer deltagerne aktivt.

I september 2009 begyndte de syv udvalgte sociale medarbejdere på det første af fem uddannelsesmoduler på uddannelsen som ressourcepersoner. Målet er at uddanne ildsjæle med viden om socialt arbejde til at igangsætte processer, der kan skabe ansvarlighed og viden om det sociale område på mange niveauer i det grønlandske samfund, fra familieniveau til administration. Midlet er bl.a. at skabe dialog om de sociale problemstillinger fra det grønlandske hverdagsliv.

Det er forventningen, at der vil kunne skabes både viden og holdningsændringer ved at få flere til at tage personligt stilling til forhold, der truer børn og unges velfærd, ved at skabe en ny tradition for at tale åbent om sociale udfordringer, så borgere engagerer sig direkte i hinandens liv. Det skal i praksis ske bl.a. ved at tage udgangspunkt i den grønlandske fortællekultur.

Det første 'Working Lab Greenland' blev arrangeret i Århus i 2009, og målgruppen var grønlændere bosat i Danmark (bl.a. studerende, som forhåbentlig vil tage tilbage til Grønland med deres uddannelse). Anden gang var i Ilulissat for professionelle socialarbejdere. Tredje gang foregik det i Nuuk og var et forløb med tre 'Working Labs' for tre forskellige målgrupper: Forældre, byens unge og de professionelle omsorgsudøvere samt sociale medarbejdere i selvstyret.

Rektor Nuka Kleemann på Grønlands Socialpædagogiske Seminarium i Ilulissat har om projektet sagt: "Alle snakker om udsatte børn og unge. Vi prøver at gøre noget ved det." Han har tillid til projektet, fordi det kombinerer professionel træning i social metode med aktivering af borgere, forældre samt børn og unge, så de selv bliver medansvarlige. De hidtidige erfaringer er ifølge Nuka Kleemann gode: Der skabes forståelse for, at ansvaret for at vende den sociale udvikling må deles mellem behandlere og behandlede, så alle borgere i Grønland i de kommende år kommer til at tage aktivt medansvar for de sociale fremtidsudsigter for den næste generation af børn og unge i det store hvide land, hvis navn på grønlandsk betyder 'Menneskenes Land'.

En pige, du ikke kan nå. Scene fra en forestilling, der indgik som et element i 'Working Lab Greenland'. Foto: Klaus Rubin

Plakaten er lavet af Jørn Bork og har været brugt til at reklamere for 'Working Lab Greenland'. Det grønlandske barn med lighteren henviser på én gang til børn og unges misbrug af lightergas og til, at der er lys – vi udvikler os bedst, når vi vender os mod lyset. Desuden illustrerer plakaten mødet mellem fangersamfundet og det moderne Grønland. Plakaten er indrammet af de traditionelle border fra mænds og kvinders kamikker.